

مبانی حقوقی و قراردادی انتقال دانش فنی

دکتر راضیه عبد الصمدی^۱

عضو هیات علمی گروه حقوق دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی

مرضیه رفیعی آفارانی

کارشناس ارشد حقوق خصوصی

چکیده

حقوق مالکیت فکری، به حقوقی گفته می شود که به صاحبان آن حق بهره وری از فعالیت های فکری و ابتکاری انسان را میدهد و ارزش اقتصادی و قابلیت دادوستد دارد ولی موضوع آن شیء معین مادی نیست. اصطلاح «دانش فنی» که در ایران متداول است و در قراردادهای انتقال تکنولوژی به کار گرفته می شود. اصولاً در مورد معلومات، تخصص و اطلاعات به کار می رود که هرچند ثبت نشده اند ولی فایده فنی داشته و به اصطلاح پول ساز هستند. براساس یکی از فرهنگ های لغت فرانسه دانش فنی توانایی انجام حرفه ای است که شخص بدان مبادرت می ورزد. توانایی حل مشکلات عملی است که فرد با آن مواجه می شود و یا تجربه ای است که فرد در یک فعالیت هنری یا فکری کسب کرده. قرارداد دانش فنی در دو معنا بکار می رود: یکی واگذاری مالکیت دانش فنی است که به آن انتقال دانش فنی اطلاق می شود و دیگری واگذاری حق بهره برداری از دانش فنی است که به آن لیسانس دانش فنی اطلاق میگردد. لذا پژوهش حاضر در پی تحلیل مبانی حقوقی حاکم بر این مهم است.

واژگان کلیدی: انتقال تکنولوژی، دانش فنی، مبانی حقوقی، انتقال

نظام حقوقی ایران، دانش فنی بعنوان مصداق حقوق مالکیت فکری در قانون ث ا ط ع مور د پیش بینی قرار نگرفته است؛ با این حال در قوانین پراکنده تعبیر دانش فنی مورد استفاده ق رار گرفته است که در برخی موارد مراد مقنن از این تعبیر مفهوم عام شامل هرگونه ابداع است و در برخی موارد نیز منظور دانش فنی به مفهوم خاص فوق است. مثلاً بند د ماده یک قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰ و همچنین در ماده ۱۹ قانون توافقتنامه تجاری اکو (اکوتا) مصوب ۱۳۸۹/۵/۱۹ مقرر شده است که از نظر این موافقتنامه حمایت از حقوق مالکیت معنوی بویژه شامل علائم تجاری، علائم جغرافیایی، طرحهای ص نعتی حق اختراع و اطلاعات و دانش فنی افشاء نشده می باشد. مالکیت فکری یک مقوله ح مایت از دارایی های غیر منقول مربوط به قوه تفکر انسان است که از نظر تجاری ارزشمند بوده و به خلاقیت های ذهنی مانند اختراعات، آثار ادبی و هنری و هم چنین نشانه ها، نام ها ، تصاویر و طرح های به کار رفته در تجارت مربوط است (شهینانی، ۱۳۹۰، صص ۲۲۴ و ۲۲۵). این اطمینان که از حقوق مالکیت فکری حمایت می شود، دارندگان را تشویق مینماید تا دانش فنی خود را به کشورهای دیگر انتقال دهند. اما فقدان حمایت مناسب از حقوق مال کیت فکری در کشورهای گیرنده ی دانش میتواند مانع انتقال آن گردد. به همین خاطر مکا نیزم های جدیدی را ارائه داده اند که عبارت اند از لیسانس اجباری، قراردادهای لیسانس از پیش تنظیم شده و هم چنین مکانیزم های مدرنی مانند نوآوری های باز و نوآوری های مع کوس که با استدلال ها و تبیین هایی در پی حمایت هر چه بیشتر از نظام مالکیت فکری در خصوص انتقال دانش های فنی بوده اند. دانش فنی همانند مالکیت می باشد و ویژگی های اساسی یک علاقه ای که مالکیت نامیده می شود را دارا می باشد لذا مالک آن می تواند هر نوع استفاده مشروعی از دانش فنی داشته باشد که نمونه بارز آن انتقال دادن این دانش می باشد؛ در نتیجه همانطور که بیان شد حقوق مالکیت فکری قاعدتا و به مناسبت حاکمیت خ ود بر زائیده های فکری و ابداعات، در جهت حمایت از انتقال دانش فنی برآمده و به این ع مل اعتبار می بخشد. مبانی حقوقی دانش فنی از مسایل مهم و حساسی است که توجه به آن باعث می شود اساس دانش فنی روشن و محرز شود. احراز این مساله مسلما در مقرراتی که

بر آن بار می شود و تبیین هایی که صورت می گیرد موثر خواهد بود. در این فصل تلاش شده است در باب مبانی حقوقی و قراردادی انتقال دانش فنی بصورت مفصل بحث شده و مورد تبیین قرار گیرد.

گفتار اول: مبانی حقوقی انتقال دانش فنی

بند اول: بررسی مفهوم مال

در فرهنگ لغت، کلمه property از عبارت Intellectual Property Rights به معانی دارایی، مال، حق مالکیت، مایملک، ملک» (دیوان داوری دعاوی ایران (لاشه)، ۱۳۷۲، ص ۶۰) و «دارایی، مال، خاصیت، صفت خاص، قوه مخصوص، استعداد، کیفیت، وسیله، اسباب کار، آلت دست و حق مالکیت» (آریان پور کاشانی، ۱۳۶۳، ص ۴۳۴۸) آمده است. از میان معانی فوق کلمات «مال» و «مالکیت» معادلی مناسب تر بوده و قرابت بیشتری با عبارت حقوق مالکیت فکری دارد. برخی از حقوقدانان معتقدند که مال آن چیزی است که قابل استفاده باشد و در ضمن ارزش مبادله اقتصادی نیز داشته باشد. بنابراین نظر، مال همیشه دارای ارزش اقتصادی است و قابلیت تقویم دارد و فرق آن با شیء در همین جاست زیرا شیء ممکن است ارزش اقتصادی داشته یا نداشته باشد. اما مال آن چیزی است که ارزش اقتصادی دارد و این مال لزوماً شیء مادی نیست، بلکه حقوقی نیز که ارزش مادی داشته باشد، مال محسوب می شود. از این رو حق مخترع و مؤلف نسبت به آثار خود نیز اموال محسوب می گردد و قابلیت تقویم دارد. در نتیجه علی رغم تقسیم سنتی حقوق به حقوق عینی و حقوق دینی شاخه سومی را نیز می توان تحت عنوان حقوق فکری بدان افزود. حقوقی که موضوع آن شیء مادی نبوده بلکه فعالیت فکری و معنوی دارنده آن را تحت پوشش قرار می دهد و به دارنده آن اجازه می دهد که از حق خود آن گونه که می خواهد استفاده کند (صفایی، ۱۳۷۹، صص ۱۲۳ و ۱۲۴). به اعتقاد یکی از صاحب نظران، در عصر حاضر به دلیل تحولات فراوانی که روی داده است دیگر نمی توان حقوق مالی را بنا بر تعریف کلاسیک به حقوق عینی و دینی منحصر کرد بلکه حق دیگری نیز تحت عنوان حقوق معنوی مطرح است و از لحاظ انحصاری بودن با مالکیت شباهت دارد اما برخلاف حقوق عینی موضوع آن شیء مادی

نیست. مثل حق مؤلف بر نوشته‌هایش، فلذا می‌توان حق مالی را به سه دسته عینی، دینی و م عنوی تقسیم کرد (کاتوزیان، ۱۳۷۹، صص ۲۶۳ و ۲۶۴).

بند دوم: بررسی مفهوم مالکیت

وقتی از رابطه هر پدید آورده‌ای، اعم از مخترع، پرورش دهنده گیاهان جدید، محقق و م ؤلف و نویسندگان و هنرمند با آثار پدید آمده آنها، به عنوان حق مالی و رابطه مالکیت یاد می کنیم، باید مفهوم و حدود آن را در نظام حقوقی تبیین و روشن کنیم. تعریف‌های متعددی از مالکیت وجود دارد که در مفهوم، قرابت و نزدیکی زیادی با هم دارند اما در خصوص ح قوق مالکیت فکری تعاریف موجود به طور کامل پاسخگو نبوده و انطباق تام ندارند. از جم له در تعاریف ذیل:

۱- مالکیت: رابطه‌ای اعتباری است که بین شخص و شیء مادی تصور می‌شود. و در ا صطلاح حقوقی، مالکیت حقی است دائمی که به موجب آن شخص می‌تواند در حدود قانون، تصرف در مالی را به خود اختصاص دهد و به هر طریق که مایل اس ت از تمام منافع آن استفاده ببرد، با توجه به حدود و شرایط مندرج در ماده‌های ۳ ۰ و ۱۳۲ قانون مدنی و اصل ۴۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (آقای، ۱۳ ۸۲، ص ۱۶).

۲- «مالکیت حق استعمال و بهره برداری و انتقال یک چیز به هر صورت است، مگر در مواردی که قانون استثناء کرده باشد [ماده ۳۰ و ۳۱ قانون مدنی]

۳- و به تعبیر دیگر «مالکیت مهم‌ترین حق عینی است و عبارت از رابطه‌ای است بین شخص و شیء که به وی حق همه گونه تصرف و انتفاع را می‌دهد. مالکیت حقی ا ست مطلق و انحصاری؛ زیرا به صاحب آن اجازه می‌دهد هر گونه تصرفی در مال خود بکند و هر نوع بهره‌ای از آن ببرد، مگر آنچه به موجب قانون استثناء شده با شد. (ماده ۲۰ قانون مدنی) این قاعده در فقه قاعده تسلیط نام دارد (صفایی، همان، ص ۱۶۸).

در تعریف نخست، مالکیت رابطه‌ای اعتباری بین مالک و شیء مادی و نیز حقی دائمی قلمداد شده است. اما در تعریف حقوق مالکیت فکری، رابطه پدید آورنده با اثر خلق شده رابطه شخص و شیء نیست اگرچه از نتایج آن ممکن است شیء مادی به عمل آید اما در واقع اصل، فعالیت فکری و اثر پدید آمده از فکر خلاق در این حوزه است تا مالکیت بر شیء مادی، اگر یک مخترع یا مبدع ایده و اثر فکری خود را به مرحله تولید نرساند ظهور مادی پیدا نمی‌شود. اما در همان حال نیز او صاحب آن اثر فکری است و می‌تواند آن را بدون اینکه به تولید برساند به دیگری واگذار و منتقل نماید. بنابر تعریف یاد شده رابطه مالکیت دائمی است. اما در حقوق مالکیت فکری محدودیت زمانی، در بعد منافع مادی حاکم است. ممکن است بنا به جهاتی حتی بسیار زودتر از موعد مقرر یک اختراع به حوزه عمومی وارد شود و از نظر مادی از مالکیت مخترع خارج گردد. اگرچه از نظر معنوی اختراع برای همیشه به نام وی ثبت می‌گردد. پس در تعریف نخست به جهت دو تناقض مورد اشاره امکان انطباق تعریف بر حقوق مالکیت فکری وجود ندارد. اما در تعریف دوم و سوم به لحاظ اینکه به دائمی بودن حق، اشاره‌ای نشده است و صرفاً موارد برشمرده شده در قانون را از عداد استثناء بر اصل قلمداد کرده، انطباق بیشتری وجود دارد. اما ابهامی که در این تعاریف وجود دارد اشاره به رابطه مالکیت بین شخص و شیء می‌باشد. شیء علی القاعده بر اجسام مادی اطلاق دارد و بر آثار فکری منطبق نیست. لذا از این جهت قابل نقد می‌باشد. اما از حیث انحصاری و مطلق بودن حقوق مالکیت فکری با مالکیت عینی شباهت تام دارد. همان طور که در تعاریف فوق مورد اشاره قرار گرفته، حق مالکیت حقی مطلق و انحصاری است اما این اطلاق و انحصار به موجب قانون دارای قلمرو و حدودی نیز هست. در واقع در نقاطی که حقوق خصوصی افراد با یکدیگر و نیز حقوق خصوصی افراد با حقوق عمومی جامعه تلاقی دارد، خطوط قرمز ترسیم شده است. اگر قاعده تسلیط مالکیت انحصاری مالک بر مالش را مورد تأیید قرار می‌دهد، در جای دیگر و مطابق قاعده «لاضرر» برای آن چهار چوبی مشخص و توسط قوانین و مقررات این خطوط را پررنگ‌تر می‌نماید (اقبالی درخشان، بی تا، ص ۸۷).

گفتار دوم: مبانی قراردادی دانش فنی بند اول: تعهد به محرمانه نگهداشتن دانش فنی

الف - اهمیت و قلمرو تعهد

دارنده دانش فنی به استناد قواعد عمومی لزوم رقابت منصفانه، «حفظ اسرار تجاری» و سایر مبانی مربوطه می‌تواند حمایت از دانش فنی به شرط محرمانه بودن آن را مطالبه کند. به همین دلیل مهمترین ابزار حمایت، اقدامات و تلاش دارنده برای محرمانه نگهداشتن آن است. در واگذاری قرار دادی دانش فنی از آنجا که گیرنده بنا به قرارداد به فرمول‌های دانش فنی دسترسی پیدا می‌کند برای دارنده بسیار اهمیت دارد که احکامی را در قرارداد مقرر کند که از افشاء دانش فنی توسط گیرنده و کارکنان آن جلوگیری کند به همین جهت گگیرنده را ملزم به محرمانه نگهداشتن دانش فنی و اطلاعات فنی محرمانه‌ای می‌کند که در جریان مذاکرات مقدماتی و اجرای قرارداد به آن دسترسی پیدا می‌کند. اثر اخذ این تعهد از نظر دارنده قابل توجه است و حقوق و تعهدات طرفین را در این خصوص روشن و مستقر می‌کند و اجرا و اعمال آن تسهیل می‌کند.^۱ به همین دلیل تعهدات و شروط محرمانه ماندن دانش فنی از مهم‌ترین شروط به ویژه در قرارداد امتیاز است. تعهد به محرمانه نگه داشتن غالبا محدود به دانش فنی نمی‌گردد ممکن است شامل ترقیات فنی و تجارب به دست آمده در جریان بهره برداری از دانش فنی نیز بگردد.^۲ برخی از اطلاعات ارائه شده به هر حال خارج از شمول مفهوم اطلاعات محرمانه و تعهد مربوطه است این موارد یا به موجب قانون تعیین می‌شوند یا براساس قرارداد برخی از آنها عبارت‌اند از:

- ۱- اطلاعاتی که توسط خود گیرنده ابداع شده‌اند بدین معنی که اطلاعاتی که قبل از دسترسی به دانش فنی موضوع قرارداد توسط خود گیرنده ابداع شده بودند از شمول تعهدات وی در خصوص محرمانه بودن خارج است و وی مجاز به بهره برداری یا هرگونه استفاده از آن است. البته در خصوص اطلاعات فنی گیرنده که پس از انعقاد قرارداد ابداع می‌کند نمی‌توان به راحتی همین حکم را جاری کرد. در ق

^۱Purvis and Pierce, 2001, p 431

^۲Byrne, 2005, p 262

واین ایالات متحده آمریکا گیرنده بعد از دریافت دانش فنی در قرارداد امتیاز مج از است خودشخصا به تحقیق پیردازد و به ابداعات دست یابد و تنها جایی از این اقدام منع شده است که از اطلاعات و دانش فنی ارائه شده امتیاز دهنده استفاده نا بجا کند.^۳

۲- اطلاعات افشاء شده برای گیرنده توسط فردی که هیچ گونه تعهد محرمانه نگهدا شتن اطلاعات مزبور نسبت به دارنده نداشته است.^۴

ب- آثار تعهد به محرمانه نگهداشتن

تعهد گیرنده به محرمانه نگهداشتن حسب مفاد قرارداد می تواند آثار و الزامات حقوقی به شرح زیر علیه وی داشته باشد:

- ۱- گیرنده ملزم می شود که اطلاعات و دانش فنی را نزد خود نگه داشته و به دیگران ارائه ندهد و آن را به شکل متناسب و مطمئن ضبط کند؛
- ۲- منع استفاده افراد غیر خودی و غیر مرتبط در استفاده و دسترسی به دانش فنی؛
- ۳- گیرنده حق ندارد دیگران را به کسب اطلاعات و دانش فنی به روش غیر مشروع ترغیب کند.
- ۴- گیرنده می تواند دسترسی اطلاعات و دانش فنی محرمانه را صرفاً برای دسته‌ای از پرسنل ممکن نماید که دسترسی آنها حسب وظیفه و موقعیت کاری خود برای اس تفاده گیرنده از آن ضروری است و به آن نیازمند هستند؛
- ۵- گیرنده ملزم است بر اساس شرایط قرار داد کلیه سوابق، نوشته‌ها، مواد چاپ شده در تصرف خود را که حاوی اطلاعات و دانش فنی محرمانه است پس از پایان قرا رداد مسترد کند یا محو کند.
- ۶- گیرنده ملزم است تعهد به محرمانه نگهداشتن دانش فنی و اطلاعات را از پرسنل و متخصصین خود که به دانش فنی مزبور دسترسی دارند نیز اخذ کند. ممکن است

دارنده اصرار داشته باشد که گیرنده این تعهد کارکنان خود را تضمین کند همچ
نین دسترسی شرکت‌های فرعی و وابسته گیرنده به دانش فنی و اطلاعات محرمانه
نیز منع گردد مگر آنکه اقدام آنها در محرمانه نگهداشتن توسط خود گیرنده تض
مین گردد؛

۷- در مواردی که طبق قوانین ملی کشورها گیرنده ملزم است برای ثبت قرارداد یا تأ
یید آن در مراکز دولتی بخشی از اطلاعات محرمانه قرارداد را در دسترس این مرا
کز قرار گیرد، دارنده ممکن است گیرنده را ملزم کند که از قبل دارنده را از این
گونه مقررات مطلع کند. این تعهد از این جهت برای دارنده اهمیت دارد که در
صورت اطلاع از این مقررات وی ممکن است از بیم فاش شدن اطلاعات محرمان
ه از انعقاد قرارداد منصرف شود و یا ترتیبات خاص را با گیرنده برای چگونگی ار
ائه اطلاعات به مراکز دولتی هماهنگ کند.^۱

ج - مدت محرمانه ماندن

برخی مواقع در قرارداد مدت تعهد محرمانه نگهداشتن را مقید و محدود به دوره خاصی م
ی‌کنند مثلاً مقرر می‌گردد گیرنده باید اطلاعات را به مدت ۵ سال از انعقاد قرارداد، محرمانه
نگهدارد. مدت تعهد یکی از شروط مناقشه برانگیز طرفین در مذاکرات مقدماتی است دا
رنده اصرار دارد که تعهد محرمانه ماندن محدود به دوره خاصی نباشد در حالی که گیرنده
تأکید بر محدود بودن مدت تعهد خواهد داشت گفته می‌شود در قراردادهای عدم افشاء در
آمریکا مدت متعارف تعهد ۵ سال است و در اروپا قراردادهای عدم افشاء با مدت تعهد ۱۰
ساله هم وجود دارد.^۲ از سوی دیگر این تعهد ممکن است حسب شرایط قرارداد حتی پس
از انقضاء قرارداد هم پا برجا باشد و گیرنده نتواند به استناد پایان رابطه قراردادی مدعی انتفا
ء تعهد شود. ولی قوانین کشورها رویه متفاوتی در خصوص اعتبار این شرط دارند در اتحاد

^۱Stim, 2002, p 7/4

^۲Stim, 2002, p 7/8

یه اروپا چنین شرطی قانونی و معتبر است با این حال برخی کشورها در حال توسعه این شرط را بر خلاف مصالح ملی خود دانسته و آن را غیرقانونی تلقی می کنند.^۱

بند دوم: محدودیت گیرنده در واگذاری اختیار استفاده از دانش فنی

در نتیجه ی قرارداد واگذاری دانش فنی فقط خود گیرنده می تواند از آن استفاده کند و نمی تواند اجازه استفاده آن را به سایر اشخاص واگذار کند مگر آنکه چنین اجازه ای صراحت در قرارداد مقرر شده باشد یا دارنده بعداً با واگذاری امتیاز و دانش فنی توسط گیرنده موافقیت کنند. در صورت سکوت قرارداد اصل بر عدم قابلیت واگذاری امتیاز حقوقی موضوع قرارداد است.^۲ با وجود این، غالباً دارنده برای اطمینان از این امر به درج این منع در قرارداد تأکید و اصرار دارد. در قوانین کشورهای مختلف نیز اصل بر عدم اختیار گیرنده در این خصوص است مگر با تحقق شرایط مخالف، در حقوق آلمان، در قراردادهای امتیاز از نوع انحصاری، امتیاز گیرنده حق واگذاری امتیاز حقوق موضوع قرارداد را دارد مگر آنکه در قرارداد خلاف آن قید شده باشد.^۳ رویه قضائی فرانسه براساس اصل اهمیت شخصیت طرف با وجود قیاس قرارداد امتیاز با عقد اجاره معتقد است که امتیاز گیرنده حق واگذاری فرعی امتیاز خود به شخص دیگر بدون اخذ رضایت دارنده را ندارد (همان). در آمریکا در فرض سکوت قرارداد امتیاز از نوع غیر انحصاری، گیرنده اختیار واگذاری هیچ گونه حقی در خصوص دانش فنی موضوع قرارداد را ندارد و حسب رویه دادگاه های این کشور در صورت عدم تصریح به حق امتیاز گیرنده امکان واگذاری امتیاز فرعی یا هیچ گونه حق دیگری در خصوص امتیاز وجود ندارد (همان منبع). در حقوق کشور چین نیز واگذاری امتیاز فرعی توسط امتیاز گیرنده موکول به اخذ موافقت امتیاز دهنده شده است.^۱ در نظام حقوقی ایران می توان با وحدت ملاک از قواعد مربوط به قرارداد واگذاری حق انتفاع به مسأله امکان واگذاری امتیاز فرعی پاسخ داد؛ در مواد قانون مدنی راجع به حق انتفاع حکمی راجع به اختیار م

^۱Standstrom and Goldweig, 2003, p 481

^۲Melville, 1975, p 7

^۳Brenen, 2001, p 305

^۱Stands Trom and Golds weig, 2003, p.48

نتفع در واگذاری حق انتفاع به غیر پیش بینی نشده است. برخی حقوقدانان معتقدند «حق ان تفاع از حقوق مالی است و در صورتی که در عقد عدم حق انتقال به غیر قید نشده باشد من تفع می تواند آن را به دیگری انتقال دهد زیرا هر مالکی می تواند هر گونه تصرفی در ملک خود بنماید و حق انتفاع ملک منتفع می باشد اما در صورتی که قید مباشرت در حق انتفاع شده باشد، منتفع می تواند آن را به غیر انتقال دهد به شرط آنکه خود از آن استفاده کند (اما می، ۱۳۷۶، ص ۱۸). دکتر کاتوزیان نیز معتقدند اگر حق انتقال به غیر از منتفع سلب نشده باشد یا از اوضاع و احوال برنیاید که مقصود مالک انتفاع شخص او است منتفع می تواند امتیای زی را که به دست آورده است به دیگری واگذار کند» (کاتوزیان، ۱۳۷۶، ص ۲۱۸). در م قابل، دکتر جعفری لنگرودی معتقدند که حق انتفاع قائم به شخص مباح له است او نمی تواند آن را به دیگری واگذار کند (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۰، ص ۱۸۳). فارغ از این اختلاف قدر متیقن آن است در مواردی که حق انتفاع حسب اراده طرفین قائم به شخص است امکان واگذاری آن توسط منتفع وجود ندارد و با توجه به اینکه در قرارداد امتیاز دانش فنی امتیای ز قائم به شخص است، زیرا حسب اراده طرفین در قرارداد، طرفین با فرض و تصور داشتن توانایی های فنی، صنعتی و مالی مشخصی توسط طرف دیگر قرارداد می بندند، لذا می توان معتقد بود امکان واگذاری امتیاز فرعی دانش فنی توسط امتیاز گیرنده بدون اجازه امتیاز ده نده ممکن نیست.

بند سوم: تعهد گیرنده به عدم تحقیق و توسعه دانش فنی

ممکن است در قرارداد امتیاز دانش فنی قید شود که امتیاز گیرنده حق تحقیق و توسعه دانش فنی موضوع قرارداد را ندارد. منع تحقیق و توسعه می تواند با دو نوع فعالیت مرتبط باشد. ۱- تحقیق، تغییر و ترقی دادن دانش فنی موضوع امتیاز. ۲- تحقیق و توسعه دانش فنی رقیب و مشابه. نکته لازم به ذکر آن است که هر دو نوع از این محدودیت ها در اکثر کشورها دنیا منع شده اند. از معدود استثنائات ایالات متحده آمریکا است و مواردی که تعهد ناظر بر منع تحقیق جهت تغییر دانش فنی باشد و هدف این تعهد حفظ اعتبار و شهرت یک محصول یا حفاظت از امتیاز دهنده در قبال مسئولیت باشد قانونی شناخته شده است (شهینانی، ۱۳۹۰، ص ۲۳۴). در ضمن در مواردی که این تعهد مربوط به ممنوعیت زمینه فنی استفاده باشد نیز

ممکن است موجه تلقی گردد^۱. در مقررات اتحادیه اروپا چنانچه امتیاز گیرنده با تحقیق و توسعه مستقل به تولید، استفاده با توزیع کالای مشابه مبادرت کند امتیاز دهنده می تواند جنبه انحصاری امتیاز را پس بگیرد و یا از ارائه ترقیات به امتیاز گیرنده خودداری کند. در ژاپن محدودیت بر تحقیق مستقل توسط امتیاز گیرنده خلاف اعمال تجاری منصفانه تلقی شده و منع گردیده است^۲. در حقوق ایران در مواردی که در قرارداد امتیاز گیرنده از تحقیق و توسعه دانش فنی منع می شود با توجه به اینکه احکام فصل نهم قانون نحوه اجرای سیاستهای کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷ راجع به تسهیل رقابت و منع انحصار حکم صریحی مبنی بر ممنوعیت این شرط پیش بینی نکرده است و چنین شرطی در مواد ۴۴ و ۴۵ قانون از موارد ایجاد اخلال در رقابت تلقی نشده است اعتقاد به منع قانونی آن فاقد مستند قانونی است با این حال با توجه به جزء ۲ بند ط ماده ۴۵ قانون که سوء استفاده از وضعیت اقتصادی مسلط از طریق «تحمیل شرایط قرار دادی غیر منصفانه» را موجب اخلال در رقابت و ممنوع دانسته است چنانچه از نظر مرجع قانونی رسیدگی کننده (شورای رقابت) شرط عدم تحقیق و توسعه در دانش فنی از مصادیق تحمیل شروط قراردادی غیر منصفانه و سوء استفاده از وضعیت اقتصادی مسلط باشد ممکن است چنین شرطی را غیر قانونی و منع کرد (شهینانی، ۱۳۹۰، صص ۲۳۳ و ۲۳۴).

بند چهارم: تعهد به توقف استفاده و بهره برداری از دانش فنی پس از انقضاء قرارداد

در نظام حقوقی بیشتر کشورهای دنیا به عنوان یک قاعده کلی دانش فنی واگذار شده برای تمام مدت توسط امتیاز گیرنده قابل استفاده است مگر آنکه شرط خلاف آن شده باشد^۱. در پرونده ای خواهان در تاریخ ۲۰ مارس ۱۹۰۹ امتیاز دانش فنی و اطلاعات محرمانه تولید و فروش دستگاه خنک کننده را همراه با علامت تجاری در قبال پرداخت مبلغ حق الامتیاز واگذار می کند در ماده ۳۰ قرارداد چنین مقرر شده بود: شرکت شیکاگو

^۱August, 1997, p 485

^۲Standstrom and Goldswieg, 2003, p 482

^۳Byrne, 2001, p 258

(امتیازدهنده) بر مبنای اعتماد به امتیاز گیرنده و پرسنل وی این قرارداد را امضاء می کند و امتیاز گیرنده موافقت می کند که در طول مدت قرارداد اطلاعات و دانش فنی تولید خنک کننده را محرمانه نگهداری کند و شرکت شیکاگو ملزم می شود اطلاعات محرمانه و دانش فنی مزبور را به شخص دیگری غیر از این امتیاز گیرنده در قلمرو قرارداد واگذار نکند. با پایان مدت ۲۰ ساله ی قرارداد امتیاز گیرنده با استناد به پایان قرارداد از ادامه پرداخت حق مالکانه خودداری نمود و امتیاز دهنده با طرح دعوی ضمن مطالبه حق مالکانه صدور دستور موقت منع امتیاز گیرنده از استفاده از دانش فنی را در خواست کرد. دادگاه رسیدگی کننده حکم داد که امتیاز دهنده نمی توانسته امتیاز گیرنده را بعد از پایان قرار داد از استفاده از دانش فنی که در طی دوره قراردادی به دست آورده منع کند. همچنین حکم داد که ماده ۱۱ قرار داد که مقرر کرده بود در صورت لغو قرارداد به هر دلیل امتیاز گیرنده ملزم به توقف استفاده از دانش فنی تولید است، به دلیل محدودیت ناموجه تجارت خلاف قواعد کامن لا و غیر قابل استناد است. در این نظام حقوقی اگر چه تعهد صریح امتیاز گیرنده به عدم استفاده از دانش فنی پس از پایان قرارداد بی اثر و غیر قانونی به نظر می رسد با این حال تعهد گیرنده به پرداخت حق مالکانه در قبال استفاده از دانش فنی پس از پایان قرارداد غیر قانونی نیست^۱. تعهد عدم استفاده در رویه قضائی و مقررات کشورهای مختلف از جمله ایالات متحده و اتحادیه اروپا نیز مورد بررسی و حکم قرار گرفته است. در مقررات شماره ۷۷۲/۲۰۰۴ اتحادیه اروپائی تعهد امتیاز گیرنده به عدم استفاده از دان فنی و اطلاعات محرمانه که امتیاز گیرنده در طول قرارداد حاصل کرده پس از پایان قرارداد خلاف آزادی رقابت و ماده (۱) ۸۱ نمی باشد. سازمان ملل متحد در جزوه راهنمای خود درج شرط توقف استفاده را بیشتر در یک قرارداد پیمانکاری فرعی مناسب دانسته که موضوع آن صرفاً اجازه برخی شرکت های جهت استفاده از دانش فنی در تولید محصول و تحویل و پیش فروش آن به امتیاز دهنده است یعنی در قراردادهائی که کمتر ماهیت امتیاز داشته و بیشتر به قرارداد خدمات مهندسی و ارائه سرویس مهندسی شبیه است. در این موارد نیز بایستی در قرارداد به

^۱Branan, 2001, p 258

هدف محدود قرار داد تصریح شود.^۲ در ادامه این بحث لازم است به اساس قرارداد انتقال دانش فنی باید پرداخته شود. با توجه به «شیوه نامه عقد تفاهم نامه ها و قراردادهای انتقال فناوری و دانش فنی» متوجه می شویم که حقوق مالکیت فکری تا چه اندازه در حمایت از انتقال دانش فنی مؤثر واقع شده است:

ماده هفده: تثبیت مالکیت فکری فناوری ها و دانش های فنی، به دو شکل زیر محقق می گردد:

۱- ثبت در مراجع ذیصلاح بر اساس قوانین جاری در کشور، مانند قانون ثبت اختراعات، طرح های صنعتی و علائم تجاری، مصوب سال ۱۳۸۶ مجلس شورای اسلامی، قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بندر و نهال، مصوب سال ۱۳۸۲ مجلس شورای اسلامی، قانون حمایت از حقوق پدیدآوردگان نرم افزارهای رایانه ای، مصوب سال ۱۳۷۹ مجلس شورای اسلامی و سایر قوانین مرتبط.

۲- حفظ دانش فنی به شکل اسرار تجاری (در مورد فناوری ها و دانش های فنی غیر قابل ثبت (بر اساس قوانین موجود) و یا فناوری هایی که بنا به تشخیص بالاترین مقام مسئول، ثبت آنها به صلاح نباشد) و اعطاء اجازه بهره برداری از آن به غیر، با رعایت اصول محرمانگی، در قالب قراردادی متقن و متضمن ضمانتهای محکم.

ماده هجده: در صورت محدودیت توان تخصصی موسسه، پژوهشکده، مرکز ذیربط در نیازسنجی صنعت کشاورزی، اخذ سفارش تحقیق فناوری بنیان و عقد قرارداد مربوطه، ثبت مالکیت فکری، ارزیابی مالی و اقتصادی فناوری و دانش فنی، تهیه برنامه کسب و کار، تعیین روش انتقال، ارزش گذاری و بازاریابی داخلی و خارجی فناوری و دانش فنی، تهیه پیشنویس قرارداد انتقال و ...، بهره گیری از ظرفیت کارگزاران انتقال فناوری قابل توصیه است. در این صورت، عقد قرارداد با کارگزار، با رعایت مفاد آئین نامه مالی و معاملاتی سازمان و تاکید بر حفظ محرمانگی اطلاعات فناوری ها و دانش های فنی در قراردادهای مذکور الزامی است.

^۲United Nation, 1979, p 17

ماده نوزده: راهکارهای قابل توصیه برای بازاریابی فناوری (ها) یا دانش (های) فنی (فراخوان متقاضیان) عبارتند از:

- ۱- شرکت فعال در فن بازارهای ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی فیزیکی و مجازی
- ۲- معرفی فناوری (ها) یا دانش (های) فنی در بازار دارائی‌های فکری (فراپورس)
- ۳- ارائه فناوری (ها) یا دانش (های) فنی در فستیوال‌های تخصصی دارائی‌های فکری
- ۴- معرفی فناوری (ها) یا دانش (های) فنی به صاحبان صنایع و سرمایه در نشست‌های مشترک
- ۵- استفاده از وبگاه‌ها و خبرنامه‌های الکترونیکی، کاتالوگ، بروشور و ...
- ۶- استفاده از روزنامه‌های کثیرالانتشار

نتیجه‌گیری

صاحب دانش فنی با استعانت به مالک بودن خویش می‌تواند تمام انتفاعات مشروع در ملک خود را انجام دهد. که نمونه‌ی بارز آن انتقال دادن دانش فنی می‌باشد. انتقال دانش فنی گاهی صرفاً بصورت لیسانس انجام می‌شود. به عبارتی دانش فنی خود همواره در تملک صاحب آن است اما منفعت و بهره‌بری از آن به دیگری واگذار می‌شود که در این صورت خود مالک دانش فنی نیز از آن بهره‌مند خواهد بود. انتقال گاهی بصورت فروش که به واگذاری مشهور است انجام می‌شود. در واگذاری دانش فنی، صاحب دانش فنی بصورت کامل آن را به دیگری گویا می‌فروشد و دیگر حقی بر آن دانش ندارد و هرچند باید گفت آن ذهن و تفکرات قابل انتقال نیست اما به هر حال دانش فنی بعنوان زائیده فکری که از ذهن خارج شده و عرضه می‌شود، قابل انتقال است.

حقوق مالکیت فکری بعنوان یک نظام شناخته شده در دنیا برای شناسایی و حمایت از ابداع ات ذهنی مورد تصریح و تقنین قرار گرفته است. این نظام در کشورهای مختلف از جمله ایران قوانین و آیین‌نامه‌های متفاوتی با شرایط متفاوت تخصص‌ها و دانش‌ها ارائه نموده است. دانش فنی بعنوان یکی از نمونه‌ها و ابداعات معنوی در قوانین کشورها و حتی ایران مورد توجه قرار گرفته است. دانش فنی در این نظام بعنوان یک تولید و زائیده فکری معرفی ش

ده است که اصولاً ناشناخته است و فقط صاحب آن از وجوه آن مطلع و دلیل آن نیز عدم تمایل صاحب دانش فنی به افشای آن می‌باشد. اما به هر حال این خصوصیت را مانع از حمایت ندانسته و لذا در زمینه‌های گوناگون به نحوی در جهت معرفی و حمایت از آن برخواس ته است. لذا نظام مالکیت فکری بعنوان یک نظام جامع در مالکیت‌های معنوی و ذهنی که م ادی نیستند، دانش فنی را بعنوان یک مال شناخته و همانند موارد دیگر مانند تالیفات و اخترا عات قابل انتقال به دیگری دانسته است.

- ۱- قنوتی، جلیل و وحدتی شبیری، سید حسن و عبدی پور، ابراهیم (زیر نظر دکتر محقق داماد)- حقوق قراردادها در فقه امامیه- جلد اول- چاپ اول- تهران: انتشارات سمت- ۱۳۷۹
- ۲- کاتوزیان، ناصر- دوره مقدماتی حقوق مدنی: اموال و مالکیت- چاپ هفتم- تهران: نشر میزان- ۱۳۸۲
- ۳- کاتوزیان، ناصر- قواعد عمومی قراردادها- ج ۴- تهران: شرکت سهامی انتشار- ۱۳۷۶
- ۴- کاتوزیان، ناصر- اموال و مالکیت (حقوق مدنی) - تهران: نشر دادگستر- ۱۳۷۶
- ۵- کاتوزیان، ناصر- عقود معین- ج ۱- تهران: شرکت سهامی انتشار- چ ۴- ۱۳۷۱
- ۶- کاتوزیان، ناصر- مقدمه علم حقوق - تهران: انتشارات- چ ۲۷- ۱۳۷۹
- ۷- محتشمی، میترا و مشهدی، علی- مکانیزمهای حقوق مالکیت فکری در رفع موانع انتقال تکنولوژیهای پاک - پایداری، توسعه و محیط زیست- دوره اول- شماره ۳- زمستان ۱۳۹۳
- ۸- محمودی، اصغر - ماهیت حقوق مالکیت فکری و جایگاه آنها در حقوق اموال- دوفصلنامه علمی - پژوهشی دانش حقوق مدنی- شماره دوم- پاییز و زمستان ۱۳۹۱
- ۹- محمودی، اصغر- گرایشهای مختلف حقوق مالکیت فکری؛ از نظام حداکثری تا نظامهای جایگزین - فصلنامه تخصصی دین و قانون - شماره ۷- ۱۳۹۴
- ۱۰- Paul Robert. 1991- petiti Robert, dictionnaire de la langue francaise, Paris.
- ۱۱- Ralph schlosser.1996- le contrat de savoir- faire, Lausanne.
- ۱۲-Steinmanne Thomas. 1991 - les transfers de technologie et de marque en droit fiscal international, Lausanne.

بنیاد علمی قانون یار برگزار می کند
با همکاری و حمایت معنوی
مرکز آموزش علمی- کاربردی سازمان همیاری شهرداری های استان اصفهان

همایش ملی

علمی- پژوهشی فقه و حقوق اسلامی

دکتر بهنام اسدی

مسئول برگزاری

ارکان کلیدی همایش

دبیر اجرایی همایش:
دکتر امین امیریان فارسانی
رئیس هیات داوران:
دکتر سعید سامانی مجد
رئیس شورای سیاست گذاری:
دکتر سعید خردمندی

محور های همایش:

پذیرش مقاله در تمامی (زمینه های علوم تربیتی و روان شناسی (تمامی گرایش ها)، برنامه ریزی درسی علوم مشاوره، فلسفه تعلیم و تربیت، آموزش و پرورش، آموزش الکترونیک، برنامه ریزی آموزش عالی علوم اجتماعی، فرهنگ، هنر (تمام گرایش ها)، ارتباطات اسلامی و سایر موضوعات مرتبط با علوم انسانی

۱۵ بهمن ماه ۱۳۹۸

اصفهان سالن اجلاس دانشگاه

جهت چاپ مقالات خود در دیگر همایش های قانون یار
گنجینه قابل word مقاله خود را به همراه
شماره تماس به آدرس ایمیل زیر ارسال نمایید

phdsara@yahoo.com

ارسال مقاله در واتس آپ یا تلگرام به شماره

09100636002

همایش های علمی و پژوهشی، هر ساله در دو نوبت برگزار می شود

پایگاه های نمایه کننده مقالات همایش

Sponsored and Indexed by
CIVILICA
We Respect the Science

T
PBIN.com
Sponsored And Indexed

همایش های ایران
Symposia

CONF
PAPER

مکتب های علمی
Conference

مؤتمر بین المللی
Association

www.olomensani.IR

دبیرخانه همایش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، کوچه مینا، پلاک ۲۹، طبقه سوم

واحد مشاوره ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹ - ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۲۶ واحد صدور مدرک ۰۲۱۴۴۴۴۱۷۶۴